

KATRI HÄMEEN-ANTTILA
FaT, dosentti
Kehittämispäällikkö, Fimea

SANNA SIPONEN
Proviisori
Nuorempi tutkija,
Itä-Suomen yliopisto, farmasian laitos

RIITTA AHONEN
Professori
Itä-Suomen yliopisto,
farmasian laitos

Lasten lääkkeiden käyttö ON YLEISTÄ SUOMESSA

Noin 120 000 alle 12-vuotiasta lasta käyttää joka päivä vähintään yhtä lääkärin määräämää lääkettä Suomessa. Itsehoitolääkkeiden käyttö on yhtä yleistä. Lapsen terveydentila ja ikä sekä vanhemman lääkkeiden käyttö ovat yhteydessä lapsen lääkkeen käyttöön. Lääkkeiden haitat askarruttavat vanhempia.

Lasten lääkkeiden käyttöä on tutkittu maailmanlaajuisesti vähän. Suomessa lasten lääkkeiden käyttöä on tutkittu väestötasolla viimeksi vuonna 1995/96 (Arinen ym. 1998). Tässä artikkelissa kuvataan vuonna 2007 Itä-Suomen yliopiston farmasian laitoksella tehdyn, alle 12-vuotiaiden lasten lääkkeiden käyttöä koskevan väestökyselyn tuloksia.

Tutkimusta varten Väestörekisterikeskuksesta poimittiin satunnaisotannalla iän ja sukupuolen mukaan edustava otos suomalaislapsia (n = 6 000). Vastaajina kyselyssä toimivat lasten vanhemmat, useimmiten äiti (n = 4 032, vastausprosentti 67 %).

Kyselyssä selvitettiin lasten reseptilääkkeiden käyttöä tutkimushetkellä sekä itsehoitolääkkeiden, vitamiinien ja vaihtoehtovalmisteiden käyttöä tutkimusta edeltäneen kahden päivän ajalta. Lisäksi tiedusteltiin vanhempien asenteita lääkkeiden käyttöön sekä vanhempien käyttämiä lääketiedon lähteitä.

Lääkkeiden käyttö on yleistä

Lääkärin määräämiä lääkkeitä oli tutkimushetkellä käytänyt 17 % lapsista (Ylinen ym. 2010). Jotakin itsehoitoläkettä oli käyttänyt myös 17 % lapsista. Tähän lukuun eivät sisälly myyntiluvalliset vitamiinivalmisteet.

Yleisimmin käytetty reseptilääke oli salbutamoli (4 % lapsista) ja itsehoitolääke parasetamoli (5 %). Lapsista 37 % oli käyttänyt jotakin vitamiinia, mukaan lukien sekä myyntiluvalliset vitamiinit (lääkkeet) että ravintolisänä

kaupan olevat vitamiinit. Vaihtoehtoisia valmisteita käytti 11 % lapsista.

Yleisimmin käytössä olleet lääkkeet, vitamiinit ja vaihtoehtoiset valmisteet kuvataan **taulukossa 1**. Vaikka D-vitamiini oli lapsille yleisimmin käytetty vitamiini, vain 50 % alle 3-vuotiaista lapsista oli saanut suositellun D-vitamiinilisän.

Verrattuna aikaisempiin väestötason tutkimuksiin suomalaislasten itsehoitolääkkeiden ja vitamiinien käyttö on yleistynyt vuosista 1987 ja 1995/96; sen sijaan reseptilääkkeiden käyttö on pysynyt samalla tasolla (Arinen ym. 1998).

Sosioekonomisilla tekijöillä ei ole yhteyttä lääkkeiden käyttöön

Reseptilääkkeiden käyttöön vaikuttavia tekijöitä lapsilla olivat nuori ikä (erityisesti pojilla), huonoksi arvioitu terveydentila (vanhemman arvio), lääkärin diagnosoimien sairauksien lukumäärä sekä vanhemman reseptilääkkeiden käyttö (Hämeen-Anttila ym. 2009). Itsehoitolääkkeiden käyttöä puolestaan ennustivat lapsen nuori ikä, huonoksi arvioitu terveydentila sekä vanhemman itsehoitolääkkeiden käyttö (Hämeen-Anttila ym. 2009).

Vaihtoehtoisten valmisteiden käyttöön vaikuttivat hieman eri tekijät. Suurin vaikutus oli vanhemman omalla vaihtoehtoisten valmisteiden käytöllä. Myös esikoisen asema perheessä, suurempi oireiden lukumäärä ja vitamiinien käyttö ennustivat vaihtoehtoisten valmisteiden käyttöä (Siponen ym. 2012).

Sosioekonomisilla tekijöillä eli koulutustasolla, työtilanteella tai perheen kuukausituloilla ei ollut vaikutusta resepti- tai itsehoitolääkkeiden eikä vaihtoehtoisten valmisteiden käyttöön. Tulos poikkeaa aikaisemmista kansainvälisistä tutkimuksista, joissa näillä tekijöillä on todettu olevan yhteyttä lasten lääkkeiden käyttöön (esim. Kogan ym. 1994, Low ym. 2008).

Reseptilääkkeitä pidetään turvallisina, mutta haitat huolettavat

Terveydenhuollon ammattilaisten on syytä huomioida vanhempien ajatukset ja käsitykset lääkkeiden käytöstä. Vastaajista 84 % oli sitä mieltä, että reseptilääkkeet ovat turvallisia ja tehokkaita. Itsehoitolääkkeistä näin ajatteli vain 49 % (Hämeen-Anttila ym. 2011).

Kuitenkin suuri osa vanhemmista (69 %) oli huolissaan lääkkeiden haittavaikutuksista ja yhteisvaikutuksista. Melkein puolet (46 %) vanhemmista oli huolissaan särkylääkkeiden pitkäaikaiskäytöstä. Yleinen asenne

Vain 50 % alle 3-vuotiaista lapsista oli saanut suositellun D-vitamiinilisän.

lääkkeiden käyttöön oli kuitenkin useammin positiivinen (37 %) tai neutraali (48 %) kuin negatiivinen (15 %).

Vanhemmat hakivat lääkkeisiin liittyvää tietoa eniten lääkäreiltä (72 %), pakkausselosteista (67 %), kouluterveydenhoitajalta (52 %) sekä apteekista (44 %) (Holappa ym. 2012). Näitä tiedonlähteitä pidettiin myös kaikkein luotettavimpina. Internetistä tietoa lapsen lääkintään liittyvissä asioissa paljon tai melko paljon haki 17 % vanhemmista.

Terveydenhuollon ammattilaisiin luotetaan

Lapsiperheissä lääkkeiden käyttö on arkipäivää. Vanhemmat pitävät terveydenhuollon ammattilaisia tärkeimpinä ja luotettavimpina tiedonlähteinä. Tähän mahdollisuuteen kannattaa tarttua ja keskustella sekä vanhempien että lapsen itsensä kanssa lääkkeisiin liittyvistä huolista ja toisaalta lääkkeiden hyödyistä. ■

Taulukko 1. Alle 12-vuotiaiden lasten yleisimmin käyttämät reseptilääkkeet, itsehoitolääkkeet ja vaihtoehtoiset valmisteet (n = 3 892) (Ylinen ym. 2010).

VALMISTE	% (n)
Reseptilääkkeet	
Obstruktiivisten hengitystiesairauksien lääkkeet (R03)	6 (216)
Systeemiset bakteerilääkkeet (J01)	3 (98)
Ihohoitoon käytettävät kortikosteroidit (D07)	2 (93)
Itsehoitolääkkeet	
Analgeetit, tulehduskipu- ja reumalääkkeet (N02, M01)	7 (259)
Yskänlääkkeet ja vilustumislääkkeet (R05)	2 (92)
Haavojen hoitoon tarkoitetut valmisteet (D03)	2 (87)
Vitamiinit	
D-vitamiini	20 (772)
Monivitamiinit ja hivenaineet	15 (569)
Kalsiumvalmisteet	2 (68)
Vaihtoehtoiset valmisteet	
Kalaöljy- ja rasvahappovalmisteet	6 (213)
Probiotit	4 (140)
Homeopaattiset valmisteet	1 (31)

Kirjallisuutta

- Arinen S, ym. *Suomalaisten terveys ja terveyspalvelujen käyttö. Terveydenhuollon väestötutkimuksen 1995/96 päätulokset ja muutokset vuodesta 1987.* SVT Terveys 1998:5. Stakes ja Kela, Helsinki 1998.
- Holappa M, ym. *Information sources used by parents to learn about medications they are giving their children.* Res Soc Adm Pharm 2012; 8(6): 579–84.
- Hämeen-Anttila K, ym. *Factors associated with medicine use among children aged under 12 years – a population survey in Finland.* Pharmacoepidemiol Drug Saf 2010; 19: 400–7.
- Hämeen-Anttila K, ym. *Parental attitudes toward medicine use in children in Finland.* Int J Clin Pharm 2011; 33: 849–58.
- Kogan MD, ym. *Over-the-counter medication use among US preschool-age children.* JAMA 1994; 272: 1025–30.
- Low E, ym. *Complementary and alternative medicine use in Irish paediatric patients.* Ir J Med Sci 2008; 177: 147–50.
- Siponen SM, ym. *Complementary or alternative? Patterns of complementary and alternative medicine (CAM) use among Finnish children.* Eur J Clin Pharmacol 2012; 68(12): 1639–45.
- Ylinen S, ym. *The use of prescription medicines and self-medication among children – a population-based study in Finland.* Pharmacoepidemiol Drug Saf 2010; 19: 1000–8.